

Sait isyanı, bence zamansız verilmiş bir kavga idi. "Şeriat isteriz" diye başladı. Arkasından iktisadi sebep vardı, şimdi de var. Adam aç, senede bir defa tavuk yiyemiyor. Bunun yanında dış mihrakların girişimleri var. Eskiden beri olan bir nasyonalizm mefhumu var. Bunların hepsini eklerseniz... Ankara'da garda gördüm, köylerini hadiseler yüzünden terketmek zorunda kalan bir sürü insan. Denklerin üzerine oturmuşlar, kara kara düşünüyorlar. Nereye gidecekler, ne yapacaklar? Bir yandan PKK'sı, bir yandan ordunun baskısı, iki ateş arasında kalmışlar, atıyorlar kendilerini dışarı, İstanbul'a, İzmir'e, Antalya'ya. Sonra tabii gecekondulaşma filan. Biraz Fransa'daki Mağriplilerin durumu gibi. Onlar da banliyölerde yaşıyorlar, oradan çıkıyor isyanlar. Durumları buradakilerden çok daha iyi ama.

Dedeniz de Osmanlı döneminde bakanlık yapmış, İttihat-Terakki hükümetinde Posta Nazırı'yımış...

Dedem Siverek'te aşiret reisi, eski adıyla Hacan aşireti. "Hacının ailesi" anlamına gelir. Sonradan Hacıyan olmuş, bugünkü Bucak aşireti. Çok büyüktür, ama birbirimizi yedik. Halen Sedat Bucak aşiret reisi... Dedemin hikâyesi şöyle: Abdülhamit döneminde bölge karmakarışık, isyanlar, çatışmalar... Dedem İstanbul'a getiriliyor, aşiret reisliğinden feragat etmesi, Siverek'le münasebetini kesmesi şartıyla kendisine mal-mülk veriliyor, sürgünde tutuluyor yani. Önce Balıkesir mebusu yapılıyor, Sonra Talât Paşa kabinesinde Posta Nazırı oluyor. İsmi küçük geliyor ama, Posta Nazırlığı o sıralar çok mühim. Bütün sırlar, dünyayla olan ilişki oraya bağlı.

Ermenilerin tehciriyle ilişkisi var mı?

Yok, çünkü 1917'de nazır oluyor, tehcir kanunu ise bildiğiniz gibi 1915'te çıkıyor. Ama savaştan sonra kurulan Damat Ferit hükümeti zamanında mecliste Ermeni meselesini soruşturan komisyon tarafından sorguya çekiliyor. Tehcir kanunundan iki sene sonra nazır olduğu halde. Onu sorgulayan kim? Maraş milletvekili Agop... Böyle soykırım mı olur?

Olan neydi sizce?

Bir katliam oldu, ama soykırım başka şey. Her zaman söylüyorum, hükümetlerimizin yanlışları yüzünden bugünkü noktaya geldik. Marsilya'da Ermeni anıtı dikildiğinde ben de oradaydım, o zamanki Paris büyükelçimiz Hasan Esat Işık'tı, köpürüyordu. Ben de diyordum ki: "Niye kızılıyorsunuz? En büyük çelengi yaptırsanız, anıta koysanız? Geçmişte bir kötülük olmuş, biz o zaman daha doğmamıştık, ama yine de özür dileriz deseniz..." Hasan Esat pılısını pırtısını topladı, Ankara'ya geldi, Ankara'daki Fransız büyükelçisi de Paris'e döndü. İki-üç sene Fransa'yla ilişkiler kesildi. Demek istediğim şu: Bu cehaletlerden, bu inkârlardan dolayı olay soykırıma dönüştü. "Yok efendim, böyle bir şey olmamıştır." Olmuş işte. Tarih belli, her şey belli. Nasıl inkâr edersin? Edersem, sonunda bu olur. Şimdi gel sil bakalım soykırım iddiasını. Talat Paşa, tehciri çeşitli belgelerde savunuyor, daha sonuçları görülmeden "çok acı şeyler yaşanacak, başka çare yok" diyor. Belli ki bir husumet var Ermenilere karşı. Kalkıp Sivas'tan, Yozgat'tan, Çorum'dan, Van'dan, Erzurum'dan adamları topluyorsun, Suriye'ye götürüyorsun... Bunun sonuçlarını, o yollarda neler olacağını tahmin etmemesine imkân yok.

Tehcirle birlikte Ermenilerin mülklerine de el konuluyor. "Râna"nın 49. sayfasında şu cümle var: "Mazlum malını sahiplenmek helâl sayılır mı?"

Dedemin lafıdır o. Müslüman adamdı, dinen böyle bir konsept vardır. Ben dindar değilim ama, dinin böyle güzel bir tarafı da vardır, zarar görmüş insanlardan istifade etmek hayra alâmet bir iş değildir, helâl değildir. Dedem de itiraz ediyor, ama karısı "illâ alacaksın" diyor, sonunda o da alıyor. İlk olarak kaçınmak istiyor, "mağdur malı almayın" diyor. Ama etrafındakiler "yahu elime fırsat geçmiş" zihniyetinde, anneannemin zihniyeti de bu, ama dedem mağdur malını almak istemedi.

Atatürk'ün vefatında siz 11 yaşındaydınız. Hafızanızda Atatürk'ten kalan neler var?

Balkonda, babamla birlikte cenazesinin geçişini seyrettik. Oradaki halkın ıstırabını gözümle gördüm. Korkuluyordu, fakat çok da seviliyordu. İnsanlar hüngür hüngür ağlıyordu. O zamanlar Atatürk denmezdi, zaten soyisim kanunu onun vefatından üç-dört sene önce çıktı. Vefatına kadar Gazi denildi, Gazi dendiği zaman herkes şöyle bir dururdu. Hem sevdiren, hem korkutan bir kişiliği vardı. Makyavel'in prensibini bilirsiniz, "bir hükümdardan korkulmalı mı, sevilmeli mi" sorusuna cevabı "korkulmalı"dır. Atatürk seviliyordu, korkulmasına ihtiyaç yoktu. Ordudaki mücadele arkadaşları, paşalar bir parti kurdu, Terakkiperver Parti'yi. Üç-beş ay sonra kapattı. Zorbalığa varan bir tutumu oldu, ama günün şartlarında başka çaresi de yoktu. Kimi Amerikan mandası ister, kimi hilâfetin geri gelmesini ister, kiminin arkasında binbir türlü Batı oyunu var... Bunların içinden çıkabilmek büyük marifet. Sonunda artık fiziki imkânları pek kalmadı, sert hareketlerde bulundu çok. Sanki zaman yetmeyecekmiş gibi bir hali vardı. İstiyordu ki, "yapılsın" dediği şey hemen yapılsın. Ama imkânlar, şartlar müsait değildi ki. Üstelik de yalaka dediğimiz tür etrafını sarmıştı. Yoksa kendini rakıya, leblebiye verecek adam değildi. Bir noktada bakıyor ki ömrü yetmeyecek, ondan sonra koyveriyor bence. **İkinci Dünya Savaşı dönemi Türkiye'sinden neler hatırlıyorsunuz?**

Açlık. Nüfus kâğıdına bakın, üzerinde damga var, "iki ekmek verilmiştir, bulgur verilmiştir" diye. Hatıra diye saklıyorum. 1941'de harbe ha girdik, ha gireceğiz. Babam evi toplamaya başladı. "Gidiyoruz" dedi, başka çaresi yok. Nereye? Siverek'e. Sonra vazgeçti, kaldık. Ama denkler menkler, hepsi toplanmıştı, Siverek'e gidiyorduk. Maddi sebepten, bir de sıcak savaş çünkü, ne olacağı belli değil. İsmet İnönü'ye Allah rahmet eylesin. Bir o tarafa, bir bu tarafa, cambaz gibi idare etti durumu.

Savaşın hemen sonrasında, 1946'da Paris'e gidiyorsunuz, 1952'de dönüyorsunuz. Dönüş sebebiniz neydi?

Babam çağırırdı, telgrafla. "Oğlum artık gel, benim halim kalmadı" diye. Babamın ikinci hayatı, yani annemin iyice rahatsızlanmasından sonraki hayatı pek iç açıcı olmadı, gerek ticarî bakımdan, gerek ailevi bakımdan. Moda Kulübü'nün Celal Bayar'la birlikte en eski azası. Fakat her şeyini kaybediyor, buradaki mal mülk elinden gidiyor. O da mecburen kalkıyor, Siverek'e yerleşmeye gidiyor. Ama hangi Siverek'e? GAP'tan sonraki Siverek'e değil, Hazreti İsa döneminden

erkeğin kitabında yazmaz bu ayşe düzkan

kenan evren meslektaşlarına göre neden şanslı? ahmet kaya ve atilla ilhan şimdi ne üzerine sohbet ediyorlardır? che guevera nasıl bir babaydı? eski solculuk kimlerin cv'sinde parlak bir yere sahip? ibrahim tatlises'in istanbul'a neden diyarbakır'dan fazla ihtiyacı var? huysuz virjin'le fatih aksoy ne konuda anlaşamıyor? orhan pamuk hangi romanına vefasızlık ediyor? millet meclisi'nin, iddaa kuponlarının, sünnet törenlerinin, asker eğlencelerinin, halı saha maçlarının arkasında hayat var mı? tecavüz edenleri, en çok konuşan, en çok yöneten, en çok döven, en çok sömüren, en çok öldüren ve en çok emredenleri anlamadan bu dünyayı anlamak mümkün mü?